

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra HERR PANTHAKAKS HISTORIE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 61. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353512156448/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

deelethed den sunde og mandige Dømme-Kraft, der røber saa megen Erfarenhed, har fuldkommen indtaget mig til Deres Fordeel — Og om mit Ven- skab — mit Raad — min Formue — —

5 O Deres Excellence —

De gjør mig da den Fornøjelse — —

Nu drog Panthakak et dybt Suk, og efter at alle de tilstædeværendes, nemlig Marquiens, Kammer- tjenerens og en lille Mopses Ansigter, vare med en
10 taus Forventning rettede paa hans Mund, sukkede han igjen, og begyndte saaledes: Usigelige Smer- ter, o Marquis befaler du mig at fornyc — — Og nu ledte han sine Tildragelser fra deres Oprindel- se, nemlig Broderens Reyse igjennem F*** ligetil
15 det Øyeblik, da han nød den Naade at sidde i en Fløyels Læne-Stoel tvært over for Deres Excel- lence. — Han talte med en ung Digters Heede, med en ung Philosophs systematiske Nøyagtighed; med en Sandruehed der beviiste at han var et ungt Men-
20 niske, og med en Veltalenhed der var naturlig, fordi han talte af Hjertet — Han afbrød sin Histo- rie undertiden med Betragtninger der vare lykkel- lige fordi de sigtede til hans Favorit-Sætnings Be- styrkelse; og hverken spildte eller ubehagelige for
25 Marquien, der var, som man maaskee tildeels alle- rede har mærked, en stor Elskere af at tale med betrængte, at lokke deres mindste deres hemmelig- ste Klager ud af deres Bryst, og at høre dem skil- dre deres Ulykke med de fleeste og stærkeste Far-
30 ver, som mueligt — Sandelig, naar vi betænke det, en besynderlig Lyst hos enhver, men endnu besynderligere hos en Marquis, en Hofmand og en Fransk — En Tilbøyelighed, hvis egentlige Kilde derfor vel synes værd at opsøge — Medlidenhed
35 kan den ikke vel være — Thi da denne efter Or- dets Bemærkelse virkelig er en Lidelse og en smer- telig Lidelse, som de fleeste af dem, der føle den føle imod deres Villie; saa skal man kun finde faae, der er blevne saa indtagne deraf, at de selv

søge Føde til den — Mennisket er af Naturen hertil alt for kjælent, alt for ømskindet, alt for begjærligt efter Glæde — Men de || faae, som udgjøre en Undtagelse fra denne Regel vil en Menniske-kjendere søge blant dem, som enten en Straale fra Guddommen eller en bedrøvet Erfarenhed og egen Jammer har gjort til store Menniske-Venner; eller og blant dem, som Milt-Syge, tykt Blod og sligt har gjort tungsindede — Rige Marquier, og Franske Hofmænd vil han derfor naturligvis gaac forbi, og søge lige til Helgene, til Frakkere og til hypochondrister — Til Arcadien — til Dannemark og til Engelland — Marquien af V*** var virkelig medlidende, det er at sige han leed, naar han saa andre lide, han følte Smerter naar andre følte dem; men det var vist meget imod hans Villie, og man gjorde ham stor Uret, naar man beskyldte ham for, at han var saa indtaget af disse Lidelser og disse Smerter, at han selv skulde søge dem op i de skjulteste Vraacer af sine Med-Menniskers Hjerter, blot af Kjærlighed til dem, blot for at føle dem. — Han havde tvertimod af Naturen al den fornemme Ekkel, som en rig Mand og en Standsperson bør have, for det som har mindste Skin af Uselhed af Smerter og af Ulyk-salighed — Men hvorved blev han stærk nok til at overvinde denne Ekel, og til at overvinde den i saa høy en Grad, at han med got Overlæg og beraad Hu søgte alt det, som nødvendig maatte opirre og forøge den? — Hvad var det for en Aarsag, hvorfor han saa gjerne vilde høre Klager og Knur og Suk og sørgelige Betragtninger og Forbandelser over Jorden og Mennisket? — Var det dig du hesligste, du sorteste af alle Laster, du hvis Sclave vore Naboer kalder en Schadenfroh, og som vi har intet Navn til — du Fornøyelse over, naar det gaaer ilde til — Glæde over Ulykker — Had mod Mennisket og Naturen og Skaberen? — Ney, det var den endnu mindre end Medlidenhed — Vel kunde baade Mar-

quien af V*** og vor Panthakak i den Henseende kaldes Menniske-Fiender, Misanthroper, at de holdt alle Mennsker for onde og ulyksalige, endskjønt vi heller vilde kalde dem Menniske-Foragtere eller Menniske-skye, ifald disse Benævnelser ikke var ligesaa æquivoque og ligesaavel sagde meer, end de her skulde sige, som Misanthrop og Menniske-Fiende; og ifald disse Ord ikke engang var antagne af alle for at betyde det, som vi vil at de skal betyde, og sjelden opvækkede meer, end det indskrænkede Begreb, som vi forbinde dermed — Men det var saa langt fra at enten Marquien eller Panthakak skulde virkelig hade Mennisket, og med koldt Blod unde eller ønske eller gjøre det Ulykker fordi de troede, at det fortjente dem; at de tvertimod beklagede af Hjertet at det fortjente saa mange Elendigheder og fleer end det kunde bære; og at de af alle Kræfter søgte at forekomme eller afhjælpe disse, hvor Loyalighed og Evne tillod dem det — Marquien af V*** gjorde meget got, og der gik kun faae utrøstede fra ham — Lad ham nu have gjort det af Stoltthed eller af Ødselhed eller Svaghed eller Levemaade eller Vane; saa er det dog øyensynligt, at han ikke kunde gjøre det af Had; at, endskjønt han kunde være høymodig nok til at gjøre selv sine bitterste Fiender got, han derfor ikke kunde gjøre dem got fordi de vare hans Fiender; og at han ikke sig selv til Uroelighed og Bekostning vilde saa meget, som mueligt have afværget eller formindsket alle Ulykker, ifald han virkelig havde glædet sig over at de var til — Men hvorfor vilde han da saa gjerne høre klagende og klynkende, siden det hverken var af Medlidenhed, eller af Had? — Var det maaskee af en blot Nysgjerrighed? — Intet mindre — Saa maatte han naturligvis have været ligesaameget og meer nysgjerrig for at høre lykkelige fortælle deres glade Tildragelser; og disse skjøttede han lidet eller intet om at høre — Om alle de Jydske Studenter af Ver-

den havde kommet udplyndrede til ham, saa havde hans Dør staaet aaben for dem alle; men denne Fordeel skulde alle Jydske Herremænd eller rettere deres tykke Forpagtere ikke have roest sig af uden for saa vit de vare latterlige — dog vi vil ikke røbe vor Hemmelighed for Tiden — Hans Excellence var overalt saa lidet nysgjerrig, at han sov ind ved den zierligste Historie, naar den ikke var fuld af ulykkelige Tildragelser, og af nye Prøver paa Menniskenes Ondskab eller Daarlighed. — og disse var han ikke engang begjærlig efter at høre, uden som en Syg er det efter Medicamenter, ikke for deres Smag, men for deres Virkning. Heller kan man || ikke sige, at denne besynderlige Lyst kom af Vrantenhed, Tungsindighed eller noget andet hypochondrisk Tilfælde — Skjönt gammel og svagelig, skjönt i Unaade hos alle de Hoffer, som han havde staaet i nogen Forbindelse med, og forviist af sit eget Fædrene-Land, skjönt, som han troede, fra sin Ungdom, plaget og forfulgt af nederdrægtige og Narre; var han dog endnu alt for munter, vittig og virksom til at kunde kaldes tungsindig — Men hvoraf kunde da denne Lyst komme, naar den hverken kom af Medlidenhed, eller Menniske-Had, eller Nysgjerrighed eller hypochondrie? —

Den som nøye vil anatomere den menneskelige Sjæl skal finde, at den Hoved-Scene, som giver den al sin Følelse og Virksomhed, er Egenkjerlighed — En Green af denne er uden Tvivl den næsten almindelige Lyst, at vilde vide eller i det mindste synes at vide meget — Som alting har sine Grader saa stiger denne Lyst fra den simple Grad, ikke at vilde være en Dosmer, til at vilde vide alt hvad man bør; fra den igjen til at vilde vide Ting, som det i Henseende til vor Situation kunde være os ligeegyldigt enten vi vidste dem eller ikke, med et Ord os uvedkommende Ting — Fra denne Grad stiger den videre til en inderlig Begjærighed efter